

БУДІВЕЛЬНИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ У СТРУКТУРІ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Анотація. Розглянуто можливі шляхи інтеграції будівельного комплексу України до світового господарства. Залучення іноземних інвестицій визначено як пріоритетний шлях, а також описано можливі шляхи зростання обсягу цих вкладень у загальній структурі інвестування країни.

Ключові слова: будівельний комплекс, іноземні інвестиції, капітальні інвестиції, будівельні підприємства

Kostyk O.

UKRAINE'S CONSTRUCTION INDUSTRY IN THE INTERNATIONAL CONTEXT

Summary. The possible ways of integration of the building complex of Ukraine to the world economy are considered. Attracting of the foreign investments is defined as the priority way, and describes the possible ways of growth of the investment in total investment of the country.

Keywords: building complex, foreign investment, investment in fixed capital, building enterprise

1. Вступ

В умовах розвитку міжнародних економічних відносин перед Україною постають такі завдання: закріплення своєї присутності на світових ринках; інтеграція економічної системи до світового господарства. Процес міжнародної інтеграції буде більш результативним, якщо формування національної економічної системи відбуватиметься з використанням різноманітних форм інтеграційного співробітництва у різних галузях соціально-економічних відносин. Однією з його форм виступає залучення іноземних інвестиційних ресурсів до діяльності національних підприємств будівельного комплексу.

На сьогодні ефективність функціонування будівельного комплексу є індикатором якості міжнародних інтеграційних зусиль України. Водночас необхідно детально вивчити як ступінь інвестиційної привабливості об'єкта інвестування, так і загального стану результативності інвестиційної діяльності на рівні держави, галузі, регіону, окремого підприємства. При цьому все більш актуальною стає необхідність наукового обґрунтування шляхів інтеграції будівельного комплексу України до світового господарства як засобу підвищення загального ступеня міжнародного інтеграційного співробітництва.

Мета цього дослідження – теоретичне обґрунтування і формулювання науково-практичних і методичних підходів та рекомендацій до інтеграції будівельного комплексу України до світового господарства через підвищення ступеня його інвестиційної привабливості.

2. Огляд літературних джерел

Дослідженню питань міжнародних інтеграційних процесів у світовій економіці присвячено праці таких економістів: Є. Авдокушіна [2, с. 10–15], О. Азарян [1, с. 5–7], В. Геєця [4, с. 123–125], Ю. Макогона [12, с. 45–46], Пола Р. Кругмана [17, с. 23–24], Є. Савельєва [15, с. 15–17], Х. Хуа [18]. Проблема визначення засад ефективного функціонування

національного будівельного комплексу в умовах глобального розвитку світогосподарської системи висвітлена у наукових роботах видатних вітчизняних науковців: Павла Рогожина [14, с. 18], Володимира Торкатюка [16, с. 24] та ін. На думку фахівців [8, 16, 14], багатоаспектність зовнішньоторговельної політики в будівельному секторі має сенс тільки у тому разі, коли можна чітко визначити, який напрям міжнародних взаємин з тактичних міркувань обирає для себе Україна на певний період для досягнення стратегічних цілей.

Питання підвищення інвестиційної привабливості розглянуті у наукових працях І. Бланка [3, с. 9–59], Б. Губського [7, с. 10–23]. На велику увагу заслуговують дослідження і з проблем оптимізації управління функціонуванням ринкових механізмів господарювання Г. Гольдштейна [5, с. 102–138], Ф. Котлера [11, с. 53–60] та ін.

3. Зовнішньоторговельні відносини України

Актуальність проблеми визначення засад взаємовигідного торговельного партнерства будівельного сектору України в умовах глобального розвитку світогосподарської системи посилюється потребою диверсифікації присутності національних суб'єктів на прогресивних сегментах світових ринків. Необхідним завданням національних будівельних компаній стає “сканування” міжнародних ринків товарів і послуг у пошуках можливостей диверсифікації діяльності, компаній-країн-партнерів, секторів базування, а, отже, утримання та збільшення норми прибутку.

Аналіз сучасних концепцій вітчизняної та зарубіжної науки з проблематики стратегічного торговельного партнерства країн у будівельному секторі в умовах інтенсифікації інтеграційних процесів дозволяє констатувати наявність дослідницьких теоретико-прикладних ніш. Так, з погляду нагальних економічних інтеграційних інтересів, Україні необхідно упорядкувати регіональні торговельні

орієнтири будівельного комплексу з чітким визначенням суб'єктів стратегічного партнерства, а також цілей і механізмів реалізації програми торговельної взаємодії та оцінки за кількісним та якісними критеріями її ефективності [14, с. 45]. Адже, країна, власний добробут якої створюється більш як на половину за рахунок експорту сировини та товарів з незначним ступенем доданої вартості, очікує позитивних змін внаслідок нарощування присутності в прогресивних секторах світогосподарської системи, зокрема секторі будівельних послуг.

Результати аналізу показників інтенсивності зовнішньої торгівлі України представлено у таблиці 1.

Провівши аналіз показників результативності зовнішньоторговельних відносин України, які були наведені в таблиці 1, можемо зробити такі висновки: коливання значень експортної квоти відбувається у бік зменшення, що говорить про нестабільність зовнішньоторговельних перспектив; високі показники експортної квоти, яка характеризує ступінь відкритості економіки, в сукупності з низькими значеннями ВВП свідчать про порівняно невисокий потенціал економіки України; високий рівень імпоротної квоти є свідченням вкрай небезпечної залежності за межами збалансованості експортно-імпортних інтересів, що створює напружену ситуацію в

Таблиця 1

Аналіз показників інтенсивності зовнішньоторговельних відносин України

№	Показники	2005	2006	2007	2008	2009	2010
1	ВВП, млн грн	441452,0	544153,0	720731,0	948056,0	913345,0	1094607,0
2	ВВП, млн дол	83292,0	107753,0	142719,0	137999,0	114454,0	138034,0
3	Обсяг експорту, млн дол	34286,8	38367,7	49248,1	66967,3	39695,7	51430,5
4	Обсяг імпорту, млн дол	36141,1	45034,5	60669,9	85535,3	45433,1	60739,9
5	Чисельність населення, млн ос.	46,96	46,79	46,51	46,26	46,05	45,87
6	Експортна квота, %	41,2	35,6	34,5	48,5	34,6	37,2
7	Імпортна квота, %	43,3	41,7	42,5	61,9	39,6	44,0
8	Інтенсивність імпорту на 1 ос.	769,6	962,5	1304,4	1849,0	986,6	1324,2
9	Інтенсивність експорту на 1 ос.	730,1	820,0	1058,9	1447,6	862,0	1121,2

Джерело: Розраховано за даними Державного комітету статистики України [9]

Основу товарної структури України у 2010 році, як і у попередні роки, склали: чорні метали; мінеральні продукти; механічне та електричне обладнання; транспортні засоби; продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості.

умовах невизначеності перспектив торговельного партнерства в кожному з визначальних для добробуту України секторів економіки.

Розглянувши дані, подані у таблиці 2, можна зробити висновок про експортно-імпортні операції

Таблиця 2

Експорт-імпорт окремих видів будівельних матеріалів у 2006 – 2010 роках, тис тонн [9]

Найменування	2006		2007		2008		2009		2010 (8 місяців)	
	ЕКС	ІМ	ЕКС	ІМ	ЕКС	ІМ	ЕКС	ІМ	ЕКС	ІМ
Бруківка, бордюрий камінь	40,9	–	31,5	0,2	34,2	0,1	25,3	0,7	21,1	0,3
Шлаковата та мінеральна силікатна вата	13,0	85,6	21,9	91,4	15,6	96,7	8,0	36,0	10,8	26,3
Вироби з асфальту	2,4	69,0	2,7	80,1	1,0	89,2	0,9	54,1	0,5	38,9
Вироби з гіпсу або сумішей на основі гіпсу	8,0	250,1	51,0	146,8	90,7	108,3	35,8	42,8	36,5	15,1
Вироби з цементу, бетону або штучного каменю	84,0	113,2	152,2	161,3	230,3	277,3	142,4	94,6	61,8	40,5
Цегла будівельна, блоки для підлоги керамічні	31,5	44,6	47,1	86,3	39,3	115,7	41,3	45,7	46,5	30,8
Черепиця дахова	–	17,3	0,1	22,4	0,1	26,5	0,1	18,0	–	11,6

Джерело: Державний комітет статистики України [9]

у будівельному секторі. Так у 2009 році, порівняно з 2008 роком, скоротилися обсяги як експорту, так і імпорту будівельних матеріалів.

Зменшення обсягів експорту було, насамперед, пов'язано зі скороченням попиту на будівельні матеріали у Російській Федерації та інших країнах СНД, які є основними споживачами української будівельної продукції. На зменшення обсягів імпорту, окрім коливань попиту, вплинула девальвація національної валюти, внаслідок якої суттєво зросли ціни на іноземну продукцію. Основними постачальниками будівельних матеріалів в Україну є підприємства Польщі, Туреччини, Іспанії, Італії та Китаю.

Таким чином, за умови низької міжнародної конкурентоспроможності національної продукції вкрай необачним може виявитися вихід України з гармонізованими, згідно з правилами та нормами СОТ, умовами торгівлі. Тому слід ретельно прорахувати перспективи диверсифікації присутності національних суб'єктів господарювання в динамічних перспективних сегментах світогосподарської системи.

Сучасний стан економіки України значною мірою обумовлюється успішною роботою будівельного комплексу. За обсягом продукції, що виробляється, та кількістю зайнятих працівників будівельний комплекс займає майже десятю частину економіки України. Обсяг реалізованої будівельної продукції за січень-жовтень 2011 р. становив 45122,8 млн грн у фактичних цінах. Середньорічна кількість найманих працівників складала 509,1 тис осіб. У створенні будівельної галузі брало участь понад 90000 будівельних підприємств [9].

Рівень розвитку будівельного комплексу впливає на формування пропорцій і темпів розвитку галузей народного господарства, розміщення продуктивних сил та розвиток регіонів. Ринок будівельних послуг повинен бути охоплений будівельними, монтажними, посередницькими, інформаційними та консультативними послугами у галузі будівництва, проектування, навчання та підготовки кадрів у навчальних будівельних закладах. У цю ж групу включено й торговельно-посередницькі послуги, що сприяють встановленню контактів у колі: виробництво — збут — споживання, аудиторські послуги у галузі аналізу фінансово-господарської діяльності. Його виробничий процес має переривчастий характер, відбувається в основному поза приміщеннями на відкритому повітрі, характеризується великою кількістю учасників, а сама продукція є наслідком виконання будівельно-монтажних робіт [6, с. 13–14]. Ця галузь характеризується різноманітною структурою підрядних будівельних організацій і підприємств, високим рівнем їх спеціалізації та кооперації.

При оцінюванні міжнародної конкурентоспроможності будівельного комплексу особливу роль відіграє врахування фактору часу. По-перше, це сезонність робіт, тобто суттєва залежність будівельного виробництва від природно-кліматичних умов. По-друге, йдеться про своєчасну появу на ринку і завоювання ринкової ніші. Тому постійний моніторинг і прогнозування — обов'язкові атрибути

успішності виходу будівельного підприємства на закордонні ринки. По-третє, необхідне вивчення поведінки конкурентів та своєрідна гра за першість. По-четверте, важливе значення має оперативне врахування діяльності державних і міжнародних організацій.

4. Іноземне інвестування будівельного комплексу

Визначальним критерієм, який забезпечить високий рівень конкурентоспроможності будівельного комплексу України на міжнародному ринку, є залучення іноземних інвестиційних ресурсів через підвищення ступеня інвестиційної привабливості цієї ланки господарського комплексу.

Інвестиційна привабливість будівельного комплексу України для іноземних інвесторів визначається впливом різноманітних факторів мегасередовища, макросередовища і мікросередовища. Їх вивчення й оцінка дозволяє зарубіжному інвестору приймати обґрунтовані рішення щодо доцільності своїх вкладень.

Виходячи з вищенаведеної інформації, схему дослідження ринкового середовища можна представити наступним чином. Перший рівень – діагностика інвестиційної активності іноземних інвесторів на національному ринку України з виділенням найбільш пріоритетних напрямків, галузей, регіонів інвестування. Другий рівень – вивчення загальних тенденцій і факторів зовнішнього ринкового середовища діяльності будівельних підприємств та організацій. Третій рівень – вивчення ефективності функціонування підприємств будівельного комплексу в загальнодержавному масштабі. Четвертий рівень – аналіз факторів внутрішнього середовища будівельних організацій.

На основі проведеного дослідження можна зробити висновок, що комплексний підхід щодо ефективного управління іноземними інвестиціями на рівні суб'єктів економічної діяльності дозволяє підвищити ступінь їх інвестиційної привабливості. А це, в свою чергу, впливає на максимізацію прибутку іноземного інвестора і сприяє інтеграції будівельного комплексу України до світового господарства через залучення додаткових інвестиційних ресурсів.

Залучення іноземних інвестиційних ресурсів в період інтеграції України до світової системи господарювання, трансформації економічних систем відіграє важливу роль у забезпеченні зростання і якісного удосконалення основного капіталу як на рівні окремих фірм, так і на рівні національної економіки в цілому. Однак, незважаючи на об'єктивну необхідність здійснення інтеграційних перетворень національної економіки, у держави поки що відсутні необхідні внутрішні фінансові ресурси. Тому варто активізувати роботу із залучення іноземного інвестиційного капіталу перш за все до тих секторів економіки, де його використання буде найбільш ефективним з точки зору інтенсифікації процесів міжнародної інтеграції [13, с. 9].

Провівши аналіз статистичних даних, можемо зробити висновок, що окреслилися позитивні зрушення у збільшенні обсягів іноземних коштів, які інвестуються в економіку України. Станом на 1 січня 2011 року до найбільш стабільних іноземних країн-інвесто-

рів України традиційно належать Кіпр (9914,6 млн дол), Німеччина (7076,9 млн дол), Нідерланди (4707,8 млн дол) [9].

Проте, у структурі інвестицій в основний капітал за джерелами фінансування у 2010 році іноземні інвестиції становили лише 2,3 % від загального обсягу вкладених коштів і, порівняно з 2009 роком, знизилися на 2,2 % (таблиця 3).

його інвестиційної привабливості як необхідної умови залучення іноземних інвестиційних ресурсів і інтеграційних зрушень у його функціонуванні.

До основних чинників, що сприятимуть зростанню обсягів і розширенню іноземних інвестицій, слід віднести: максимальне спрощення процедур, які регламентують взаємовідносини між державою та підприємствами в галузі залучення іноземних

Таблиця 3

Інвестиції в основний капітал за джерелами фінансування

Джерела інвестування	2007		2008		2009		2010	
	У фактичних цінах, млн грн / У % до загального обсягу							
Усього	188486	100,0	233081	100,0	151777	100,0	150667	100,0
У тому числі за рахунок								
Коштів державного бюджету	10458	5,6	11576	5,0	6687	4,4	9479	6,3
Коштів місцевих бюджетів	7324	3,9	9918	4,2	4161	2,7	4357	2,9
Власних коштів підприємств	106520	56,5	132138	56,7	96019	63,3	83997	55,7
Кредитів банків та інших позик	31182	16,6	40451	17,3	21581	14,2	20611	13,7
Коштів іноземних інвесторів	6660	3,5	7591	3,3	6859	4,5	3429	2,3
Коштів населення на будівництво власних квартир	9879	5,2	9495	4,1	4792	3,2	4653	3,1
Коштів населення на індивідуальне житлове будівництво	8549	4,5	11589	5,0	5502	3,6	16176	10,7
Інших джерел фінансування	7914	4,2	10323	4,4	6176	4,1	7965	5,3

Джерело: [10]

Такий обсяг іноземного інвестування зумовлений низкою факторів мікро- та макросередовища. Дослідження факторів зовнішнього макросередовища дозволило встановити, що в даний час вони у цілому негативно впливають на процес інтеграції будівельного комплексу України до світового господарства, підвищення ступеня його інвестиційної привабливості для іноземного інвестора, незважаючи на досить вигідне геополітичне її положення і наявність нормативно-правової бази функціонування ринкових механізмів.

Дослідження впливу галузевих факторів на інтеграційний процес, ступінь інвестиційної привабливості будівельного комплексу для іноземного інвестора свідчить про неефективні дії держави в області його підтримки і становлення, незважаючи на те, що потенціал розвитку досить значний.

Провівши аналіз впливу факторів внутрішнього мікросередовища з погляду ефективності управління іноземними інвестиціями, підвищення ступеня конкурентоспроможності, можна зробити висновок про недостатність використання сучасних підходів до внутрішньофірмового управління іноземними інвестиціями в аналітичній, інформаційній, маркетинговій, організаційній, контрольній і управлінській сфері. В більшості випадків це обумовлено недосконалим підходом до управління, що по-різному проявляється на підприємствах різних форм власності.

5. Висновки

Таким чином, проведений комплексний аналіз впливу факторів мега-, макро-, галузевого і мікрорівнів на ефективність інтеграції будівельного комплексу України до світового господарства свідчить про необхідність визначення шляхів підвищення

інвестицій; законодавче створення надійної системи страхування та перестрахування інвестиційних ризиків, заснування за участю держави страхової компанії і забезпечення її виходу на міжнародні страхові ринки; надання іноземному інвестору права оренди (а не власності, як нерідко пропонується) на земельну ділянку під розміщення підприємства з іноземним капіталом; створення нормативно-правової бази з питань врегулювання відносин залучення іноземних інвестицій до розробки родовищ корисних копалин; забезпечення реалізації спеціальних режимів інвестиційної діяльності на спеціальних територіях; залучення в інвестиційну сферу заощаджень населення з використанням гарантійних механізмів їх повернення; створення гарантій стабільності для забезпечення довгострокового фінансування інвестиційних процесів.

Доцільним є створення організацій з розробки та експертизи проектів підприємств; страхових компаній; інформаційно-консалтингових фірм, інвестиційних фондів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азарян Е. М. Организационно-экономический механизм функционирования и регулирования потребительского рынка: автореф. дис. д-ра экон. наук: 08.02.03 / Е. М. Азарян; Донецкий гос. ун-т экономики и торговли им. М. Туган-Барановского. – Донецк, 2003. – 30 с.
2. Авдокушин Е. Ф. Международные экономические отношения: учеб. пособие. – [4-е изд., перераб. и доп.] / Е. Ф. Авдокушин. – М.: ИВЦ “Маркетинг”, 1999. – 264 с.

3. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент: учеб. курс / И. А. Бланк. – К.: Ника-Центр, 2001. – 488 с.
4. Геєць В. М. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку: монографія / [В. М. Геєць, В. П. Александра, Т. І. Артємова, Ю. М. Бажал, О. І. Барановський, В. В. Близьнюк, О. Ю. Болховітінова, Є. В. Бридун, Т. П. Вахненко, В. І. Голівков]; НАН України. Ін-т екон. прогнозування. – К.: Фенікс, 2003. – 1008 с.
5. Гольдштейн Г. Я. Стратегический менеджмент: конспект лекцій / Г. Я. Гольдштейн. – Таганрог: Изд-во ТРТУ, 1995. – 93 с.
6. Гоц В. І. Виробнича база будівництва: підручник / В. І. Гоц, Н. О. Амеліна, В. Г. Нестеров. – Київ: КНУБА, 2010. – 307 с.
7. Губський Б. В. Інвестиційні процеси в глобальному середовищі / Б. В. Губський. – К.: Наукова думка, 1988. – 390 с.
8. Данильченко Є. П. Про деякі політекономічні аспекти аналізу конкурентоспроможності будівельного комплексу України / Є. П. Данильченко, І. А. Островський, О. А. Шекшуєв // Научно-технический сборник. – № 77, 2007. – 147-150 с.
9. Державний комітет статистики України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua
10. Інвестиції в основний капітал : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.
11. Котлер Ф. Основы маркетинга / Ф. Котлер; [перевод с английского В. Б. Боброва]. – Москва: Прогресс, 1991. – 656 с.
12. Макогон Ю. В. Глобализация и Украина в мировой экономике: [учеб. для студ. вузов, которые обучаются по образоват.-проф. Программе бакалавра по спец. “Международ. экономика”] / Ю. В. Макогон, Т. В. Орехова; Донец. нац. Ун-т. – Донецк, 2004. – 478 с.
13. Подольський Р. Ю. Інтеграція будівельного комплексу України до світового господарства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. техн. наук : спец. 08.05.01 / Р. Ю. Подольський; Донецький національний ун-т. – Донецьк, 2005. – 20 с.
14. Рогожин П. С. Економіка будівельних організацій: підручник / П. С. Рогожин, А. Ф. Гойко. — К.: Видавничий дім “Скарби”, 2001. — 448 с.
15. Савельєв Є. В. Міжнародна економіка: підручник / Є. В. Савельєв. – [3-тє вид., перероб. і доп., навч. вид.] — К. : “Знання”, 2008. – 496 с.
16. Оптимизация управления процессом деятельности строительного предприятия / [В. И. Торкатюк, И. А. Дмитрук, Г. В. Стадник, Г. Г. Потапов та ін.] – Харьков: ООО “Фактор-друк”, 2004. – 552 с.
17. Krugman P. Geography and Trade / R. Paul Krugman. — The MIT Press. – 1991. — P. 145.
18. Xing Hua. EU Integration Process in 2010 / Xing Hua // China International Studies : [Електронний ресурс]. — Режим доступу до журналу: http://www.ciis.org.cn/english/2011-08/03-content_4380533.htm

УДК 336.56+336.748

Дем'янчук Ю. І.

СТАБІЛІЗАЦІЙНА ФУНКЦІЯ ПРИВАТНИХ ТРАНСФЕРТІВ

***Анотація.** За допомогою одного з варіантів моделі Манделла-Флемінга проаналізовано різноманітні варіанти стабілізаційного впливу приватних трансфертів на випадок негативного шоку з боку сукупного попиту. Показано, що найбільш сприятливими є умови фіксованого обмінного курсу та низької мобільності капіталу. Потенційно конфліктним є поєднання плаваючого обмінного курсу і високої мобільності капіталу, оскільки надходження приватних трансфертів можуть створювати “витіснення” інших компонент сукупного попиту за допомогою зміцнення грошової одиниці.*

***Ключові слова:** приватні трансферти, ефект добробуту, модель Манделла-Флемінга, обмінний курс*

Demianchuk J.

REMITTANCES AS A STABILISATION POLICY INSTRUMENT

***Summary.** Based on the extension of a standard Mundell–Fleming model, various aspects of remittance stabilization effects are analyzed in the context of a negative demand shock. It is demonstrated that the most favorable features are those ones of the fixed exchange rate-low capital mobility mix. Potentially not congruent is the case of high capital mobility under a floating exchange rate regime, as remittances could crowd out other components of aggregate demand through the exchange rate channel.*

***Keywords:** remittances, the wealth effect, the Mundell–Fleming model, exchange rate*

1. Вступ

Приватні трансферти — надходження від працюючих за кордоном — мають потенціал стимулювання сукупного попиту через збільшення приватного споживання та/або інвестицій, і в такому

разі можуть розглядатися елементом стабілізаційної політики, передусім за умови антициклічного характеру. Водночас існують застереження щодо окремих трансмісійних механізмів приватних трансфертів. Зокрема, зміцнення обмінного курсу може